לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון. תור"י דכל מלו מלא למר מהי מחי מ"מ מלא היה מחר בו מלא מתחלה היה דורש מן המקרא לאסור שמשין של מטה כגון היכל ומזבח ומחר כך לאסור שמשין שבמדור העליון כגון ארפים ומזבחים ומחמוצים ומלונה כוכבים ומזלות שהם קבועים ברקיע שני ב): **שאני** ר"ג **דאחרים עשו לו.** הקשה הר"ר מלחן לכאורה מאמע שהוא ר"ג לעובד כוכבים לעשות והא אמילה לעובד כוכבים שהוא ומפילו בדבר שאינו של שהם כדאמרינן בפרק האוכר את הפועלים (ב"מ דף 5.). גבי מסוס פי פרתי ודוש הא ר"ל דמלוה שאני ים שהיו רוצים להחמיר שלא להחמיס לעובד כוכבים מותם שים בו צורת מדם בשביל חוב מלא"כ היה העובד כוכבים מביא לו מעלמו וכן שלא לחגור מותם לצוותא שים הסם צורת מדם בולטת אמנם יש סמך להתיר מתוך הלכות גדולות שהעמיד מותה בדבר יהודה בצורת דרקון ושם שייך מחדש טפי מבאחריני כדאמרינן מלא כליס ועליהם צורת דרקון הכי יוליכם לים המלח ומנדרטי דקא חיים לחדש היינו משום שהיה שלא דמות מדם כל גופו בידים ורגלים: **והא** רב **יהודה דאחרים עשו לו.** פירוש ופ"ה הזהיר בו שמואל שלא להשתמו הם לא יסמע עינו שלא יחדשו שעשו ועבר על לא תעשו ומצי למימר רב יהודה שמותם בולט היה ולא היה משום מחד עשייה שלא משום מחד עבודת כוכבים: **והא** ר"ג יחיד הוה. ומ"ת אמאי לא מצי לומר לצורת לגבה לא היתה בולטת ולכך עשאה ר"ג ומור"י ור"ת וריב"ן כי בחמה ולבנה ומזלות אין בולטין לשוקעין וכן ברקיע שוקעין הם ולא מפליג בהכי אלא שהי פלוגתא וכיוצא בהן: **שעל** הסדינין **ועל המטפחות.** ר"ח גר' מטבעות (ה) דסדינין ומטפחות אל הוא והלכך מותרין מטבעות שים בהם צורת עבודת כוכבים: **שוחק** וזורה לרוח או **מטיל לים.** בפסחים פרק כל שעה (דף כח.) מייתי אמי מתני' גבי חמץ דתנן (מפזר) (ו) וזורה לרוח או מטיל לים (ז) ומבעיא לן בתרוייהו שוחק ומטיל לים או מטיל לים או זורה לרוח מהו דלמא מיחת מיחת בעי פירוך עבודת כוכבים לים המלח לא בעי שחיקה בי' לגבי חמץ לא מסכחנא בשום דוכתא יש המלח אבל בעבודת כוכבים מסכחנא בכמה דוכתי דקאמר יולך הנאה לים המלח הלכך אף הכא נמי דקתני לים סתמא יש המלח הוא ורב יוסף אמר אפילו הוא חמץ (י) דמחיים לא בעי פירוך עבודת כוכבים דלא מימסקא בעינן שחיקה ומסתמא רב יוסף קאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים אף לים המלח דאיירי בים רבה ולפי זה תימה לרבנן אליבא דרב יוסף היאך יבערו עבודת כוכבים בשלמא לרבה יעשה שחיקה בשאר מיחת לים המלח אפילו בעיניה אלא לרב יוסף היכי ליעבוד (ב) מ) דע"כ לרבנן אף שחיקה בשאר מיחת מדאיצטריכו רבנן בגמרא (לקמן דף מד.) לטעמיה אלא מתוין מסה אלא לבדקן כסוטות מכלל דאלא מהניא שחיקה בשאר מיחת כמו שנפרש שם ומס כן מה יעשה וכי כל שעה יש לים המלח וי"ל דישחוק וזורה במקום שאינו מגדל לממיס ס): **אמרו** לו **אף הוא נעשה זבל.** פי' רשב"ם וקא סברי זה וזה גורם מסור ורבי יוסי לא חיים דסבר זה וזה גורם מותר ומכל מקום מסור לזבל שהה לכתחלה אף לרבי יוסי בזבל של עבודת כוכבים כיון שהוא מתבוין ליהנות ואין להקשות דרבנן מדרבנן דהכא חייבו רבנן לזבל ואילו גבי חמץ בפרק כל שעה (פסחים דף כח.) אמרי רבנן ס (מפזר) וזורה לרוח דים לחלק גבי חמץ כתיב לא יאכל והלכך אינו אסור אלא מלא כדרך הנאה גמורה ס'אבל בעבודת כוכבים כתיב לא ידבק בידך מאומה מן החרם ואפילו כל דהו אי נמי רבנן דהתם היינו רבי יוסי דלהכא: **אמר** להם ר' יוסי **לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם.** פי' רשב"ם דפריך מוהכות אותו טמון עד שאר דק דמסתמא כל דבר הנשחק עומד ליזרות לרוח וגם רש"י פירש וזה לשונו ואת חטאתכם שאר עשיתם וכו' מוהכות אותו טמון קא מותיב אבל מושחק אלא מיובמא היא דכל כמה דלא שחיק ליה מחבר בהדדי ואינו נעשה זבל משמע דרבי יוסי היה אומר להם שנשחק לזרות לרוח וקשה לר"י וכי היה רבי יוסי טועה בזה שלא היה זוקקו למיס והא בחומו פסוק עלמו דוהכות אותו וחשליך את עפרו אל הנחל היוהך מן החרם ועוד (ל) מאי אהדרו ליה לא מתוין אלא לבדקן כסוטות לפי שברתנו אין אנו לריכים לאותה בדיקה כלום אלא משום דכתיב ויזר על פני המים לבד ורבי יוסי הקשה מדבעי כתיבה שמע מינה דזורה לרוח לבן נלחה לפרש רבי יוסי שמפיחה דוהשליך את עפרו אל הנחל שמיך אלמא לא זרקו ליה אלא לנהר ונהר אינו אלא כמו זורה לרוח שכן דרך נהרות שמגרגשים מימיהם רפש וטיט על גדותיהם ושם עושה זבל ופ"ה לא חש משה רבינו לכלום אמרו לו הרי הוא אומר ויזר ויפך לא מתוין אלא לבדקן כסוטות והשקה אותם הזהב ולא נשאר מן הזהב כלום אבל ולמי אין שחיקה מועלת בשאר מיעות נחל

אסרה תורה אלא בדמות ד' פנים בהדי הדדי אלא מעתה פרצוף אדם לחודיה תשתרי אלמה תניא כל הפרצופות מותרין חוץ מפרצוף אדם אמר רב יהודה ברייה דרב יהושע שמיע לי לא תעשון אתי לא תעשון אותי אבל שאר שמשין שרי ושאר שמשין מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון אופנים ושרפים וחיות הקדש ומלאכי השרת אמר אביי לא אסרה תורה אלא שמשין שבמדור העליון ושבמדור התחתון מי שרי והתניא אשר בשמים לרבות חמה ולבנה כוכבים ומזלות ממעל לרבות מלאכי השרת כי תניא ההיא לעובדם אי לעובדם אפילו שילשול קטן נמי אין הכי נמי ומסיפיה דקרא נפקא דתניא אשר בארץ לרבות ימים ונהרות הרים וגבעות מתחת לרבות שילשול קטן ועשייה גרידתא מי שרי והתניא לא תעשון אתי לא תעשון כדמות שמשי המשמשין לפני במרום כגון חמה ולבנה כוכבים ומזלות שאני ר"ג דאחרים עשו לו והא רב יהודה דאחרים עשו לו וא"ל שמואל לרב יהודה שינענא סמי עיניה דדין התם בחותמו בולט ומשום חשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה ומותר לחתום בה חותמה שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה ומי חיישינן לחשדא והא בי כנישתא דשף ויתיב בנהרדעא דאומקי ביה אנדרטא והוו עיילי ביה אבוה דשמואל ולוי ומצלו בגויה ולא חיישי לחשדא ורבים שאני והא רבן גמליאל דיחיד הוה כיון דנשיא הוא שכיחי רבים גביה ואיבעית אימא דפרקים הואי ואיבעית אימא להתלמד שאני דתניא לא תלמד לעשות אבל אתה למד להבין ולהורות: **רשב"ג** אומר וכו': איזו הן מכובדין ואיזו הן מבוזין אמר רב מכובדין למעלה מן המים מבוזין למטה מן המים ושמואל אמר אלו ואלו מבוזין הן אלא אלו הן מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות תניא כוותיה דשמואל מכובדין שעל השירין ועל הנזמים ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל הסדינין ועל המטפחות: **מתני'** רבי יוסי אומר מטיל לים אמרו לו אף הוא נעשה זבל שנאמר לא ידבק בידך מאומה מן החרם: **גמ'** אמר להם רבי יוסי אומר לחכמים והלא כבר נאמר ואת חטאתכם אשר

מחנעה פנים. פני שור ומלם ומריה ונשר למיה מחת דוגמת מיות הקדש דכתיב מתי מסרויות מלכי. **שבמדור העליון.** כדכתיב מתי מבול ונבנה במדור המתמון הס: **דאחרים עשו לו.** עובדי כוכבים: **והא** (ג) **דרב יהודה דאחרים עשו לו.** לורה בטבעת שהיה מניח: **סמי עיניה דדין.** (ד) פחות לורתו: **תשדא.** שלא יחמרו לה הוא עובד: **חוממה.** לורתה: **ומותר לחתום בה.** (ה) כשהוא חותם בשעוה ואינו נלחה מבמון: **חוממה שוקע.** לשור לחמוס (ו) לכשהוא חותם הוי חותמה בולט. ולקמן פריך ה"ג ניחוס לחשדא: **דשף ויתיב.** שם מקום שהיה במדינת נהרדעא. ויש לומר יכניה וגלותו נטלו עמהן מבבלי ירושלים ומעפרה ונבוזהו שם והיינו דשף ויתיב בנהרדעא ניחוס כאן ומתיישב כאן והיינו דכתיב (ו) כי רלו עבדיך את אבניה וכו': **מנדרטא.** שלם: **והא ר"ג יחיד הוה.** ויחוס לחשדא: **דפרקים.** של חוליות ולא היה מחבנרם שלא בשעת בדיקת עדיה וכל יומא לא חזו לה וליכא חשדא: **נמעלה מן המים.** על לוגני הכלי: **נמטה מן המים.** בשוליס ובדפנות: **מבוזין.** (ו) שמשתמשין בהן במאכל ובמשתה ואין מכובדין שלא בשעוין לתכשיט: **שירין.** למידין: **קומקמוסין.** סירות קטנות של מתכת: **מתני' וזורה לרוח.** שלא יכשל בה ישראל ליהנות ממנה: **אף הוא.** שם יזרנה לרוח גם עמה יש בעפר ממנה: **גמ'** אמרי

עין משפט נר מצוה

לא א טוש"ע י"ד סימן קמץ סעיף ד:
לב ב מיי' פ"ג מהלכות עבודת כוכבים הל' יג סמג עשין כב טוש"ע י"ד סימן קמץ סעיף ו:
לג ג ד מיי' שם [והל' י] טוש"ע שם סעיף ד:
לד ה מיי' פ"ג שם הלכה ו:
לה ו מיי' שם פ"ג הל' יג סמג שם טוש"ע שם סעיף ה:
לו ז טוש"ע שם סעיף ד בהגה"ס:
ח [טוש"ע שם סעי' ז]:
לז ט טוש"ע שם סעיף:
לח י מיי' שם פ"ו הל' ט סמג שם טוש"ע י"ד סימן קמץ סעיף ג:
לט כ מיי' פ"ג מהלכות עבודת כוכבים הל' ו סמג שם טוש"ע י"ד סימן קמו סעיף יד:

הגהות הב"ח

(ה) גמ' אמר רב הונא כגון דלא יהושע מפרקים: (ב) שם במשנה נעשה זבל ונאמר לפ: (ג) רש"י ד"ה והא רב יהודה: (ד) ד"ה סמי וכו' פחת צורתו: (ה) ד"ה ומותר וכו' דכשהוא: (ו) ד"ה חוממה וכו' לחתום בה דכשהוא: (ז) ד"ה מנחין הן ממשמשין: (ח) תוס' ד"ה שעל הסדינין וכו' מטבעות. נ"ב ודף נב ד"ה דינרי כתבו התוספות לגורת מלם אסור במטבעות ותפשר דהתם לקמרי לחסור לעשותם ועי"ש: (ט) ד"ה שוחק וכו' קמיבעיא לן בתכוייהו מפרר ושוחק ומטיל וכו' לא אשכחנא בשום: (י) בא"ד ממן דממאסא לא בעי פירוך וכו' כ"ש יוסף דקאמר דבעי שחיקה בעבודת כוכבים וכו' רבה קאמר ולפי זה: (כ) בא"ד היכי ליעביד ועוד דע"כ לרבנן וכו' בגמרא לטעמא דלא: (ל) ד"ה אמר וכו' ועוד אמאי מהדרו וכו' כסוטות דלפי סברתם אין אנו לריכים וכו' ומיהו דאחרים עשו לו איני והא רב יהודה דאחרים עשו לו טבעת בצורה כדי להיות חותם בה ואמר ליה שמואל שיננא סמי עיניה דדין כלומר העבר צורתו. ופרקינן גבי רב יהודה כגון דחותמו בולט הוה. כלומר צומח ויולא למעלה חיישינן לחשדא דתניא טבעת שחותמה בולט אסור להניחה באצבעו ומותר לחתום בה חותמו שוקע מותר להניחה ואסור לחתום בה. ומי חיישינן לחשדא כו'. ואסיקנא להתלמד שאני ולרבן גמליאל להתלמד הוה שנאמר לא תלמד לעשות כתועבות אבל אתה למד להבין ולהורות. רשב"ג אומר הצורות החקוקות על הכלים המכובדין אותן הכלים אסורין ועל המבוזין מותרין תניא מכובדין שעל השירין ועל הנזמין ועל הטבעות מבוזין שעל היורות ועל הקומקמסין ועל מחמי חמין ועל ספלים ועל הסדינין ועל המטבעות שמעינן מינה כי כל הצורות החקוקות במטבעות מבוזין הן ושרו: **מתני'** ר' יוסי אומר שוחק וזורה לרוח או מטיל לים אמרו לו זורה לרוח אף הוא נעשה זבל חיישינן דלמא מזבלו ביה ונמצאו נהנין מן העבודת כוכבים אלא יולילם לים המלח. תניא אמר להן רבי יוסי והכתיב בעגל וישרוף אותו באש

ע) לולי ל"ל מפרקי' דאמי שמיע לי. ועי' בהגהות מהרי"ב כאן.

מסורת הש"ס

ע) [נר"ה כד: ומיש"ל כה סוגיא כריש דרב יהושע ועיין רש"י משמע דסבר גרש הכא], ב) [ר"ה כה: כל הסוגיא], ג) [בלבות לו. וש"ל ומ"ש בפ"ד על גליון מוגיא טו: פירוש של ענין שיגא], ד) [תוספתא פ"ו ה"ב], ה) לעיל יח. [שבת עה. סנהדרין סא. ר"ה כד:], ו) [תוספתא רפ"ו], ז) [לעיל מג. לקמן מד: פסחים כח.], ח) [תוספתא פ"ד ה"ג], ט) עי' תוספות מוקן פח: ד"ה שלא, י) [תלים קג], כ) [וע"ע תוס' ד"ה כדוסים וכו'], ל) [ל"ל מפרק], מ) ועוד דע"ל כלכנן כל"ל רש"ל, נ) [וע"ע תוס' פסחים כח. ד"ה עבודת כוכבים דלמ],

תורה אור השלם

1. לֹא תַעֲשׂוּן אִתִּי אֱלֹהֵי כֶסֶף וֵאלֹהֵי זָהָב לֹא תַעֲשׂוּ לָכֶם: שמות כ יט
2. לֹא תַעֲשֶׂה לְךָ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה אֲשֶׁר בַּשָּׁמַיִם מִמַּעַל וַאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתָּחַת וַאֲשֶׁר בַּמַּיִם מִתַּחַת לָאָרֶץ: שמות כ ד
3. כִּי אַתָּה בָּא אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְיָ אֱלֹהֶיךָ נֹתֵן לָךְ לֹא תִלְמַד לַעֲשׂוֹת כְּתוֹעֲבֹת הַגּוֹיִם הָהֵם: דברים יח ט
4. וְלֹא יִדְבַּק בְּיָדְךָ מְאוּמָה מִן הַחֵרֶם לְמַעַן יָשׁוּב יְיָ מֵחֲרוֹן אַפּוֹ וְנָתַן לְךָ רַחֲמִים וְרִחַמְךָ וְהִרְבֶּךָ כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע לַאֲבֹתֶיךָ: דברים יג יח
5. וְאֶת חַטֹּאתְכֶם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם אֶת הָעֵגֶל לָקַחְתִּי וָאֶשְׂרֹף אֹתוֹ בָּאֵשׁ וָאֶכֹּת אֹתוֹ טָחוֹן הֵיטֵב עַד אֲשֶׁר דַּק לֶעָפָר וָאַשְׁלֵךְ אֶת עֲפָרוֹ אֶל הַנַּחַל הַיֹּרֵד מִן הָהָר: דברים ט כא

גליון הש"ס

מתני' רבי יוסי אומר. עיין תוספות רשב"ם מיו"ל סימן רמ"ח: **תום'** ד"ה אמרו וכו' אבל בעבודת כוכבים כתיב. עיין לעיל דף יב ע"ב תוספות ד"ה אלא ולקמן דף מח ע"ב תוספות ד"ה לא:

מוסף רש"י

בדמות ד' פנים. לגוף אחד כעין חיות הקדש, דהייט אחת, שכפלה כעוד רכוב עליהן (ד"ה כד:). **פרצוף אדם לחודיה תשתרי.** שהרי הוא אחד מהן בחיות ואפ"ה אחד עד לחיכא כולהו בהדי הדדי (שם). **שבמדור העליון.** בדקיע שבניני, דלייקינן אחד, אבל חמה ולבנה וכוכבים ומזלות במדור התחתון הן בדקיע השני כדאמרינן בפסקת מגיגה (י"ב: שם). **שילשול.** מולעת (שם). **והא רב יהודה.** שהיה לו לורה מעלה ומטה (שם). **סמי עיניה דדין.** כלומר השאת לורתו (שם). **ומשום חשדא.** שלא יאמרו ע"ז היא לו (דברים יח ט) ול' שבועות כח). **להבין ולהורות.** כלומר להבין מעשיהם כמה הם מקולקלים ולהורות לנעין לא תעשה כך וכך שזה הוא מק הגויה שם). **שוחק וזורה לרוח.** המוצה עבודת כוכבים של מתכת (לעיל מב.).